

ԳԱՂՈՒԹԱՅԱՅ ԿՅԱՆՔ

ՇԲԵՂ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹՅՈՒՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀՅՈՒՊԱՏՈՍԱՐԱՆԻ ՄԵՋ

ոյնմերի 25-ին Նյու-Յորքի Սովետական Հյուպատոսարանի մեջ կատարվեցավ շքեղ ընդունելություն՝ Հայկական Սովետական Հանրապետության հաստատման 27-րդ տարեդարձի առթիվ:

Ընդունելությունը կատարվեցավ հյուպատոսարանի հոյակերտ նոր շենքի մեջ:

Մարմարակերտ սանդղաներու վերև հրավիրյալները ընդունվեցան ընդհանուր հյուպատոսի Յակով Լոմաքինի ու իր տիկնոջ և Միացյալ Ազգերու ընդհանուր ժողովի սովետական պատգամավորության անդամ Փրոֆեսոր Համազասպ Հարությունյանի կողմի:

Այն իրողությունը, որ Անտրեյ Վիշինսքին, Միացյալ Ազգերու ընդհանուր ժողովի սովետական պատգամավորության պետը և Սովետ Միության Արտաքին գործոց փոխ-նախարարը, անձամբ ներկա էր և ողջունեց հայ ժողովուրդը իր ազգային պանծալի ազատազրկության 27-րդ տարեդարձի առթիվ, ներկաներու համար մեծագույն պատիվն էր:

Սրտառու էր մտերմությունը պատկառելի ալեփառ սովետ պետական մարդու և հյուրերու միջև, որոնք մեկ մարդու պես սեղմված էին Անտրեյ Վիշինսքիի շուրջ և օվսանաններով կողջունեին անոր արտասանած ամեն մեկ խանդավառ, ջերմ խոսքը հայ ժողովրդի բախտավոր ներկայի և ավելի փայլուն ապագայի մասին:

Անդրեյ Վիշինսքին հին բարեկամ է հայերուն: Յարիզմի բռնատիրության տարիներուն Վիշինսքին Պաքուի մեջ մոտեն ծանոթացած էր հայ ժողովրդի ազգային ազատագրական ներշնչումներու և ձգտումներու հետ և ոչ նվազ եռանդով պայքարած էր հայ ժողովրդի թշնամիներու և դավաճաններու դեմ:

Ոգևորությունն իր գագաթնակետին հասավ, երբ Անտրեյ Վիշինսքին ըսավ.—

Երբ ես երիտասարդությամբ ատեն Պաքու

էի, այն ժամանակ հայերը կերգեին մեկ երգ, որու առաջին երկու բառերը մինչև հիմա անընջելիորեն դրոշմված են իմ մտքի վրա.— «ՄՆՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔ»: Մենք այդ երգը լսելով, միշտ կհարցնեինք մեր հայ եղբայրներուն և բույրերուն.— «Ո՛ւր է հայերու հայրենիք»: Ափսո՛ս, այն ժամանակ հայերը հայրենիք չունեին: Իսկ հիմա, իբր ազգասիք Ռուսական Մեծ Հոկտեմբերի, հայերն ունին իրենց ազատ Հայրենիքը, «Մեր Հայրենիք», հանձնես Սովետական Հայաստանի և հանձնես Սովետական Սոցիալիստական Հանրապետություններու Միության:

Եվ շփեղ է հայերու այսօրվա Հայրենիքը և ծաղկուն: Այդ մենք կպարտինք Լենինի և Ստալինի ազգային, քաղաքականության: Եվ հայերը իրենց ազատ Հայրենիքի մեջ գերծ են կարիքեն և հաճախում կրելու վախեն ու կվայելեն հոգածությունը ընկեր Ստալինին:

Անտրեյ Վիշինսքին խոսեցավ ռուսերենով մը, որ թեև չես հասկնար, բայց կզգաս, մանավանդ կզգաս, սովետական պետական մարդու խոսքերու ջերմությունը և կուզես անվերջ լսել: Ստեփան, Ապրեսյան, ամերիկահայոց կողմն շատ սիրված նախկին սովետական փոխ-հյուպատոսը և Միացյալ Ազգերու ընդհանուր ժողովի սովետական պատգամավորության մամուլի կցորդը, թարգմանեց հիանալի սահուն հայերենով:

Անտրեյ Վիշինսքին, սակայն, «Մեր Հայրենիք» բառերն արտասանեց հայերեն մաքուր առողջանությունով՝ էլեկտրականացնելով ամբողջ մթնոլորտը:

Ներկաները ոչ նվազ պատվված զգացին վայելելով ներկայությունը Միացյալ Ազգերու Ապահովության խորհրդի մեջ Սովետական միայնուն ներկայացուցիչ Անտրեյ Կրոմիքոյի, որ շարունակ մտերմական զրույց ունեցավ անվերջ զինք ըջրապատող խոսքերու հետ:

Ընդունելության ներկա էին նաև Սովետական Միության պաշտոնյաներեն փոխ-հյու-

պատու Զ. Չեփուրնիսը, ներգաղթի լիազոր
Տեր և Տիկ. Շահնազարյան, Տեր և Տիկ. Գե-
վորգյան և ուրիշներ:

Հրավիրյալներու մեջ էին Առաջնորդ Սրբա-
ղանը, Ազգային Խորհրդի ամբողջ կազմը,
«Լրաբեր»-ի, «Պայքար»-ի, «Ներխառնարդ Հա-
յաստան»-ի, «Հայաստանի կոչնակ»-ի, «Ար-
մինիոն Թրիպոլի»-ի և «Արմինիոն Միրբըր
Սփեքթիկլը»-ի խմբագիրներն ու թղթակից-
ները, հայտնի հայասեր ամերիկացիներ և
Յյու-Յորքի, Ֆիլադելֆիայի, Նյու Ճորջիի և
Նյու Ինկլենտի գաղութներ. ազգայիններ:

Հայկական Սովետական Հանրապետու-
թյան 27-րդ տարեդարձի առթիվ սարքված
այս շքեղ ընդունելությունը Սովետական
Հյուպատոսարանի մեջ, բացառիկ պատիվ
մըն էր հայ ժողովրդի համար, որ Սովետա-
կան Միության մեջ, իր ստեղծագործական
մեծ ջանքերուն միացնելով եղբայրական ժո-
ղովուրդներու և հատկապես ռուս մեծ ժողո-
վրդի անսահմանափակ օժանդակությունը,
կհրաշակերտե իր կենսանորոգ Ազատ հայրե-
նիքը, ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ:

(«Լրաբեր» 29 նոյեմբեր 1947 թ.)

ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒՅՑՈՒՆ ԱՄՆ-ՈՒՄ ՀԱՅԵՐԻ ԴԵՊԻ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՀԱՅՐԵՆԱԴԱՐՁՈՒՅՑԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՆՅՈՒ-ՅՈՐԿ, 8 փետրվարի (ՏԱՍՍ).—
«Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միություն-
ներ» ԱՄՆ-ում այս տարի մեկ միլիոն դոլարի
հանդանակության կամպանիա է անցկաց-
նում՝ օժանդակելու համար հայերի հայրե-
նադարձությանը ո՛չ միայն Միացյալ Նա-
հանգներին, այլ և մյուս շատ երկրներին:
Անցյալ տարի Միությունը հավաքել է ավելի
քան մեկ միլիոն դոլար: Անցյալ ամիս
միջոցների հանդանակության կամպանիան
սկսելու ժամանակ Նյու-Յորքում կազմա-
կերպված ճաշկերույթում հավաքվել է ավելի
քան 65 հազար դոլար: Այդ նպատակով շատ
ճաշկերույթներ և միտինգներ արդեն կազ-
մակերպվել են կաթ պիտի կազմակերպվին
Բոստոնում, Դեալուոյում, և շատ ուրիշ
կենտրոններում: Արդեն հավաքվել է մոտ
150 հազար դոլար, իսկ շատ հայեր լրա-
ցուցիչ պարտավորություններ են ստանձնել
դրամ մուծելու համար: Միությունն ունի
մոտ 9 հազար անդամ և 126 բաժանմունք՝
Միացյալ Նահանգներում, Կանադայում ու
լատինական Ամերիկայում:

Միության ղեկավար Մեսիայանը
ՏԱՍՍ-ի թղթակցին հայտարարել է, որ ինը
հազար մարդ կարող են այդպիսի մեծ դու-
մար հավաքել միայն նրա համար, որ ամե-
րիկահայերի հսկայական մեծամասնություն-
ը, մոտ 150 հազար մարդ, Սովետական
Հայաստանը դիտում են որպես իրենց հա-
րազատ տունը և բուռն կերպով ցանկանում

են ամեն հնարավոր բան անել բուծելու հա-
մար այն վերքերը, որ պատերազմը պատ-
ճառել է Սովետական Հայաստանին և օգնել
պատերազմից տուժած մյուս երկրների հա-
յրին՝ հայրենիք վերադառնալու:

Միությունը վերջին 20 տարիների ըն-
թացքում օգնություն է ցույց տալիս ամբողջ
աշխարհի հայերին: Նա առաջին անգամ մի-
ջոցների հանդանակության մեծ կամպանիա
կազմակերպեց 1944 թվին, երբ հավաքվեց
250 հազար դոլար: 1945 թվին Միությունը
հավաքեց կես միլիոն դոլար, իսկ այնու-
հետև կամպանիա հայտարարեց տարեկան
մեկ միլիոն դոլար հանդանակելու համար:
Միությունը, որն ունի ինչպես մեծահասակ,
այնպես էլ երիտասարդ անդամների բա-
ժանմունքներ, բացի ճաշկերույթներում ու
միտինգներում կազմակերպվող հանդանա-
կություններից, Միացյալ Նահանգներում
այցելում է յուրաքանչյուր հայի տուն՝ մի-
ջոցներ հանգանակելու համար: Մեծ մասը
ամենայն պատրաստակամությամբ, սիրով,
ըստ հնարավորին օգնում են հայրենիքին:
Միության հիմնական խնդիրն է օգնություն
ցույց տալ հայերի հայրենադարձությանը
պատերազմից ավերված երկրներից, որտեղ
նրանք ենթարկվում են ծանր տառապանք-
ների: Հայերն ամենուրեք շնորհակալություն
են հայտնում Սովետական Միությանը այն
բանի համար, որ նա իրենց առաջ բաց
անում հայրենիքի դռները:

ԲԱՅԿԱԾ Է ՆԵՐԳԱՂԹԻ ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԻԼԻՈՆ ԳՈՒԼԱՐԻ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒՅՑՈՒՆԸ

Սիրելի Հայրենակիցներ,

Մեր արևելյան գաղութները մեծ եռուզե-
ռի մեջ են դարձյալ: Ներգաղթի կարավան-
ները իրարու ետևե կմեկնին Հունաստանեն,
Լիբանանեն և Սուրիայեն: Մեզի հասած
տեղեկությանց համաձայն, 13 հազարե ա-

վելի անձեր այս վերջին երկու ամիսներու
ընթացքին հայրենիք վերադարձած են ար-
դեն այս երկիրներեն ու տարագիրի մոռալ
ձակատագիրը այլևս վերջ գտած է անոնց
համար: Ուրիշ հազարավորներ, նույն վայրե-
րուն մեջ, իրենց կարգին կսպասեն, որպեսզի

գերագույն փրկության ժամը հնչի իրենց համար եւս Փութկոտ, խանդավառ պատ-
րաստութիւններ կտեսնվին նաեւ Եգիպտոս-
ի, Ֆրանսայի, Պարսկաստանի մեջ և այլուր։
Ազգահամալիր ման աշտ սրտագրավ տեսա-
րանին առջեւ, որ դարավոր երազը կիրակա-
նացնէ, ամեն հայ կրեցվի հուզումով և հը-
սարտութեամբ։ Եվ իր զոհունակութեան
զգացումը կրկն աշխարհ խորունկ, որքան
որ ինքն ալ իր նպատար մատուցած է աշ-
խարհակալական ճանապարհին իրագործման։

Կատարենք ուրեմն մեր նվիրական
պարտքը և ներգաղթի մեկ միլիոն տղարի
հանգանակութիւնը հանուր հայութեան մեջ,
անցյալ շրջանին նման, պատկենք փառա-
վոր հաջողութեամբ։

Վստահ եմ թէ այս կողին մեջն բոլոր
հայ գաղութները պիտի ուզեն լսել պատ-
գամը մեր Հայրենիքին շինարար կառավա-
րութեան, որ բովանդակ հայութիւնը կպատ-
վի՝ զայն իր հոյակապ ձեռնարկին գործակ-

ցութեան հրավիրելով։ Արժանի, ըլլանք
մեզի ընծայված պատիւին։

Խոսքս կուղղեմ մասնավորապէս Միաց-
յալ Նահանգներու, Հարավային Ամերիկայի
և Գանատայի մեր համայնքներուն, որոնք
բախտը ունեցան պատերազմին անմիջա-
կան արհաւիրքներին և համատարած աղեր-
սներին դերձ մնալու, որպէսզի, անցյալ տար-
վան նման, միևնույն հայրենասեր խանդա-
վառութեամբ և դովելի զոհաբերութեամբ
իրենց ամենալայն մասնակցութիւնը բերեն
հանգանակութեան։

Հետեւեալ բացված կհայտարարեմ ձեզ
միլիոն տղարի նոր արշավը։ Ազգը կըս-
պասե, որ ամեն հայ մարդ իր պարտքը
կատարի։

Ներգաղթի կարավանները իրարու ետեւ
կմեկնին։

Հպարտութեամբ դիտենք զանոնք և մեր
նվիրական գործին ձեռնարկենք եռանդով ու
հավատքով։

Նախագահ Հ. Բ. Բ. Միութեան ԱՐՇԱԿ ԳԱՐԱԳԵՈՅՅԱՆ
(«Լրաբեր» 18 հոկտ. 1947 թ.)

ԶԵԿՈՒՅՑ Հ. Բ. Բ. ՄԻՈՒԹՅԱՆ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻ

Կեդրոնական ժողովը նկատի առնելով
նախագահ Տ. Արշակ Գարակեռցեանի հա-
ռաջացած տարիքը, և իր ընդարձակ գործին
պարտադրած զբաղումն ու հոգեբեր, իր վեր-
ջին նիստերուն մեջ ընտրեց երեք փոխ-
նախագահներ՝ Տիարք Լ. Կերտան, Հ. Թու-

լազյան և Տ. Տիրատուրյան, որպէսզի գոր-
ծոն զեր մը ստանձնեն աշտահետ և աշխա-
տանքի բաժանման սկզբունքին համաձայն
նախագահական պարտականութեանց մեկ
մասը իրենց վրա առնեն, առ այդ ի սպաս
դնելով իրենց ամբողջ ձեռնհասութիւնն
ու փորձառութիւնը։

ՀՐԱՅԻՄԱՆԱՆ ՎԱՐԻՉ-ՊԱՏԿԻՐԱԿ Տ. Վ. ՄԱՆԵՋՅԱՆԻ

Ինչպէս որ արդեն ծանուցինք, Տ. Վահան
Մալեգյան մալիս 1-ին Կեդրոնական
Վարչութեան վերջնականապէս իր հրաժա-
րականը ներկայացուցած ըլլալով, Վարիչ-
Պատվիրակի և Ընդհանուր Տնօրենի պաշ-
տոններն, Կեդրոնական Վարչութեան ժո-

ղովը իր իսկ առաջարկութեամբ, Կեդրոնա-
կան Վարչութեան ժողովի կողմէ Տ. Գրիգոր
Կիրակոսյան անվանվեցաւ Կեդրոնական
Գրասենյակի Տնօրեն, պաշտոն՝ զոր պիտի
վարեն Վարիչ-Պատվիրակին մեկնումի
ընթացքին։

ՊՈԴՈՍ ՆՈՒՊԱՐԻ

ՀԻՇԱՏԱԿԻՆ

Միութեան Փարիզի Գործադիր ժողովի
նախաձեռնութեամբ, ինչպէս ամեն տարի,
այս տարի ևս հունիս 22-ի օրը Փարիզի Ա.
Հովանէնէ Մկրտիչ Եկեղեցիին մեջ հանդի-
սավոր Պատարագ և հոգեհանգիստ տեղի

ունեցած է, ի հիշամիակ և ի հարգանս մեծ
բարերար և Հ. Բ. Բ. Միութեան հիմնադիր-
նախագահ ողբացալ Պողոս Նուպար Փա-
շայի, իր մահվան 16-րդ տարելիցին առ-
թիւ։

ՀԱԳՈՒՍՏՅԱՆ ՀՕԳՈՒՏ

ՆԵՐԳԱՂԹՈՂՆԵՐՈՒՆ

Նկատելով որ այս տարի ներգաղթը շուտ
կսկսի և բաղադրաբար շուտ ալ պիտի վեր-
ջանա, մանավանդ Հունաստանի մեջ, Կեդ-
րոնական Վարչութիւնը 15 հազար տղարի
վարկ մը քվեարկեց, անմիջապէս նոր և

գործածված հագուստեղեն զրկելու համար
Երևան, Պաթումի ճամբով, ներգաղթողնե-
րի ընդունման և տեղավորման կոմիտեի
նախագահ Բ. Աստվածատուրյանի հասցեն, և

որպեսզի մասամբ Սուրբո, բայց առաջին-
լապես Հոնաստանի չբավոր ներգաղթող-

ներուն բաշխել տա ղրկված հագուստները
և կոշիկները, Հայաստանի մեջ իսկ:

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ներգաղթի մեկ միլիոն տուրքի հանգա-
նակությունը հետևյալ արդյունքը տված է Ամերիկայի մեջ.—

Միացյալ Նահանգներու մեջ հանգանակ-
ված է 559.106:

Հայրենակցականներու կողմից վճարված է 310.375:

Հարավային Ամերիկայի մեջ 130.000

Գանատայի մեջ 10.375:

Ընդամենը 1.009.857:

Ներգաղթի համար ծախսված գումարեն-
բու պատկերն է.—

1946-ին խորհրդային Հայաստանի կա-
ռավարության փոխանցված է 300.000

1947-ին խորհրդային Հայաստանի կառա-
վարության փոխանցված է 100.000

Սուրբո և Լիբանանի ներգաղթողներու ճա-
նապարհածախս 104.300

Պարսկաստանի ներգաղթողներու ճանա-
պարհածախս 70.000

Հոնաստանի ներգաղթողներու ճանապար-
հածախս 32.500

Պուկարիո ներգաղթողներու ճանապարհա-
ծախս 15.000

Հագուստեղեն հոգուտ չբավոր ներգաղթող-
ներու 26.634

Ընդհ. ծախս (հանդեսներու, երթևեկու-
թյան, ծանուցումներու, հեռագրի, թղթատա-
րի, գրասենյակի պաշտոնյաներուն և այլն) 16.508

Պատրաստ դրամ 44.915

Ընդամենը 1.009.857

Վարիչ—Պատվիրակ ՎԱՀԱՆ ՄԱԼԵՅՅԱՆ
(«Հայաստանեան Ճակատ» նոյեմբեր 23 1947 թ.)

ԲԱՆԱԶԵՎ ՀԱՅՈՑ ՀՈՂԱՅԻՆ ՀԱՐՑԻ ՄԱՍԻՆ

Ընդունված Ամերիկահայ Հառաչդիմական Միության 10-րդ համագու-
մարին կողմից, օգոստոս 31, 1947 թ. Տիրույթի մեջ.

1. Հայ ժողովրդի դարավոր հերոսական
գոյամարտը և Ազգային Ազատ Պետություն
վերստեղծելու անվճատելի պայքարը հաղթա-
նակեցին—հաստատումովը պանծալի Հայ-
կական Սովետական Պետության՝ պատմա-
կան Հայաստանի մեկ տասներորդ հողամասի
վրա:

2. Ցորհալի, սակայն, Հայաստանի ինը
տասներորդ մասը կմնա հայաջինջ Թուր-
քիայի նվաստացուցիչ լուծի տակ, և միջազ-
գային վարկերագրերով և պաշտոնական ախ-
տերով ճանչցված ազգային իրավունքները
չեն հատուցված հայ ժողովրդին, Հայկական
Հարցը հաշվահարդարի ենթարկված կարելի
չէ նկատել բնավ:

3. Հայ ժողովուրդը, Մայր Երկրի թե
Սփյուռքի մեջ, կպահանջե.—

Հայապատկան հողերու բեղմնի տա-
րաքումը գեղասպան Թուրքիայի արյունա-
ծոր հիւրերեն և այդ հողերու ՄԻԱՅՈՒՄԸ
սիրելի Սովետական Հայաստանին, որ կհան-
դիսանա համայն հայության Ազգային Ազատ
Հայրենիք:

4. Հայ ժողովրդի հողային այս պահանջը
Թուրքիային կհիմնավորվի հետևյալ անհեր-
քելի իրողություններով.—

Ա. Պատմականապես այդ հողերը կպատ-
կանին հայ ժողովրդին: Այդ երկրամասի վրա

կերտված է հայոց պատմության մեկ կարևոր
մասը:

Բ. Այսօրվա տարագիր և բնավեր մեկ ու կես
միլիոն հայերու տունն ու տնտեսությունը
ալդ երկրամասի մեջ կմնան լքված ու խո-
պան:

Գ. Հիմա որ սկսած է տարագիր հայության
ամբողջական հայրենադարձը, Սովետական
Մայր Հայաստանը պետք է վերստանա այդ
հողերը, ազատորեն տեղավորել վարենալու
համար տուն դարձող հայրենակարտ և հոգ-
նատանջ իր որդիներն ու դուստրերը:

Դ. Ազատ Հայ Պետության տնտեսական
հետագա անարգել զարգացման և ալ ավելի
բուռն վերելքի համար էական է և կենսա-
կան, որ այդ հողերը վերադարձվին իրեն
օրինավոր տիրոջ՝ Հայկական Սովետական
Հանրապետության:

5. Հայ ժողովրդի համազգային միահամուռ
կամքն իր լրիվ արտահայտությունը գտավ
Համաշխարհային Հայկական Քոնկրետով, որ
դիմումագրով մը պահանջեց Միացյալ Ազ-
գերեն.—

Նախագահ Ուտրո Ուիլսոնի սահմանազը-
ծած Հայկական երկրամասը մտցնել Հայկա-
կան Սովետական Հանրապետության սահ-
մաններուն մեջ:

Ամերիկահայ Հառաչդիմական Միության

10-րդ համագումարը խանդավառությամբ կողմնակից համաշխարհային Հայկական Քոնկրետի այս հռչակագրի ակտը և կոստանտնա իր բոլոր ուժերն ու միջոցները ի սպաս դնել հայ հողային պահանջին օգտին, և անդադար գործել մինչև որ արդարություն ըլլա հայ ժողովրդին:

6. 10-րդ համագումարը, արտահայտելով ամբողջ հայ ժողովրդի վրդովմունքը, կրատապարտեց Միացյալ Նահանգներու կողմից թուրք կառավարության տրված զինվորական օժանդակությունը և Թուրքիայի հողային ամբողջականությունը պահպանելու հանձնառությունը, որ ծանոթ է Թրումենի վարդապետություն անունով:

Ա. Որովհետև Թրումենի վարդապետությունը ժխտում է նախագահ Ուոտեր Ուիլսոնի փառավոր ակտով բազմաշարժար հայ ժողովրդի նկատմամբ ստանձնած Միացյալ Նահանգներու հանդիսավոր պարտավորությանց:

Բ. Որովհետև Թրումենի վարդապետությունը գլխավոր կհակադրվի Ատլանտյան Հրովարտակին, որ հիմնադրվել է Միացյալ Ազգերու Կազմակերպության և որ կճանչնա ճշմարիտ ազգերու ազատ և անկաշկանդ ազգային ինքնորոշման իրավունքը և կխոստանա բռնաբարված սահմաններու վերականգնումը:

Գ. Որովհետև Թրումենի վարդապետությունը կզրգոնե Թուրքիայի ծավալապաշտական ակտիվները, կիսկե ազատագրության ամեն ճամբա թուրք բռնապետական կառավարության կալանավոր ազգային փոքրամասնություններու առջև, և կարգելակն դեմոկրատիկ զարգացումն ու խաղաղության ամրացումը Միջին Արևելքի մեջ:

7. 10-րդ համագումարը ետ կմղե հայոց հողային պահանջին սովետական անգո ծավալապաշտություն վերագրելու փորձերն ու շարառանությունները:

Ա. Հայկական Հարցը նախա-սովետական հարց է:

Բ. Այն հողերը, զորս այսօր ժողովուրդը կպահանջե միացնել Հայկական Սովետական Հանրապետության, Սեվրի դաշնագրով և Ուոտեր Ուիլսոնի իրավարարությամբ սահմանված էին դառնալու հայ պետության երկրամասը—միացած Կովկասյան Հայաստանի հետ: Այն փաստը, որ ազգային ինքնորոշման իրավունքով Հայաստանի մեջ հայ ժողովուրդը ստեղծեց սովետական վարչակազմ, ոչինչ կփոխե Սեվրի վճռին և Ուիլսոնյան իրավարարությունն:

Գ. Միացյալ Նահանգներու պետական քարտուղար Պեյնպրիֆ Քոլպին 1920 թվի մարտին, իտալական դեսպանին գրած իր մեկ

նամակով, հայտարարեց, որ Հայաստան իր ազատ ժողովուրդը կրնա պահպանել միամիայն Ռուսաստանի ԲԱՐՅԱՅԱԿԱՄ ՊԵՇԵՏ-ՊԱՆՈՒԹՅԱՄԲ:

Այնուհետև գահավիժ առաջացող դեպքերը ապացուցին Պեյնպրիֆ Քոլպիի իմաստուն նախատեսությունը:

Հայաստանն ամբողջապես կրճատվեց թրքական հորդանքներն և կովկասյան հայությունն ալ կբնաջնջվեց և չէր ստեղծվեց հայոց այսօրվա Ազգային Ազատ Պետությունը պատմական Հայաստանի մեկ տասերորդ հողամասի վրա, եթե Ռուսաստանը օգնության չհասներ թուրք ներխուժողներու հետ անհավասար զոյամարտի բռնված հերոսական հայ ժողովրդին: Ոչ ալ կպահպանվեց նորաստեղծ Ազատ Հայ Պետությունը այնուհետև և ավերված Հայաստան չէր վերածվեց ծաղկող և շինող ԽՆԴՈՒԹՅԱՆ ԵՐԿՐԻ, եթե չըլլային Մեծ Ռուսաստանի եղբայրական անսահման օժանդակությունն ու տիտանական պաշտպանությունը: Հետևաբար.—

Չարամտություն է հայ ժողովրդին վերագրել քրեամտություն ունեցող քրեական կառվարիքի, երբ ահ, հայ ժողովուրդը, Հայաստանի անկախությունն ու ապագան անխզելիորեն կապված կդառնան Ամերիկյան պետական քաղաքական մատնանքած Սովետական Ռուսաստանի և ազատ Սովետական ժողովուրդներու մեծ հասարակապետության հետ, և Միացյալ Ազգերեն կառահանջե վերսկսել ԶԱՅԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԸ ԸՍՏ ՈՒՎՍԸՆՅԱՆ ԻՐԱՎԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ:

8. Հայ ժողովուրդը կսպասե և կակնկալե, որ Միացյալ Նահանգները ստանձնեն Հայկական Հարցը Միացյալ Ազգերու օրակարգի մրա դնելու նախաձեռնությունը— ՈՒՎՍԸՆԻ ԳԻՄԸ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍԱՀՄԱՆԸ ԴԱՐՁՆԵԼՈՒ ԱՌԱՋԱԴՐՈՒԹՅԱՄԲ:

Այդպես ընկելով, Միացյալ Նահանգները կմնա հետևողական իր Մեծ Նախագահի Ուոտեր Ուիլսոնի իրավարարության և Պեյնպրիֆ Քոլպիի հայտարարության, կսրբագործե ամերիկյան և հայ ժողովուրդներու համայն բարեկամությունը, և վարձահատույց կըլլա երկու երկրագնդային պատերազմներուն հարց մատուցած անձնուրաց ծառայությանը Ամերիկայի պաշտպանության և ազատատենչ ազգերու դատին՝ ընդդեմ դերմանական դիշատիչ աշխարհատիրության:

Եվ եթե Միացյալ Նահանգները ստանձնեն Հայկական Հարցի պաշտպանությունը Միացյալ Ազգերու առջև, և Ուիլսոնի սահմանագրած հայապատկան երկրամասը վերա-

դարձվի Հայկական Սովետական Հանրապետության, ամերիկյան կառավարությունը, անտարակույս պիտի սատարած ըլլա ղեմնկրասիի ամրացման և խաղաղության տես-

կանացման Միջին Արևելքի մեջ, և պիտի նրվաճե հայ ժողովրդի, բովանդակ ազատատենչ մարդկության սերն ու համակրությունը:

(«Լրաբեր» 27 սեպտ. 1947 թ.)

ՍՈՎԵՏԱԶԱՅ ԵՐԳԻՉ Պ. ԼԻՍԻՑԿԱՆ ԿԵՐԳԵ ՀՈՒՆԳԱՐԻՈ ՄԵՋ

Վերջերս Պուտաբեշթ այցելած է սովետ արտիստներու և երգիչներու խումբ Ջ. ռոննց կարգին կգտնվեր Մոսկվայի Մեծ օբերային թատրոնի պարիթոն Պավել Լիսիցյան: Օրեր առաջ անոնց ժամանումը ծանուցված էր արդեն պատերու խոշոր ծանուցումներով:

«Նեյր օբերա»-ին մեջ, ուր տեղի ունեցած է առաջին երգահանդեսը, ներկա եղած են Հունգարիո Հանրապետության նախագահ Ն. Վ. Թիլտի Զոլթան, ռուս հրամանատար Սմիրնով, Պուտաբեշթի գրավման սովետ լուծերու վերին հրամանատար Զամերցև և իր տեղակալը՝ Վահան Պլեխանյան, հունգար պետական և քաղաքական ղեմեր, օտար դիվանագետներու ամբողջ կազմը և երկու հազարի հասնող ժողովրդային բազմություն մը:

Երգահանդեսը, որուն բացումը կատարած է Հունգար կրոնից և մշակույթի նախարար Պ. Օրթութալի Կյուլա ավուր պատշաճի ճառով մը, անցած է չափազանց փայլուն: Երբ կարգը եկած է Լիսիցյանի, մեր տաղանդավոր ու անվանի ազգակիցը, որ նախապես կերգեր Երևանի մեջ, բեմ եկած է ժպտուն ղեմքով և երաժշտական բարձր վայելքի պահեր ընծայած է ունկընդիւններուն, երգելով եվրոպացի և ռուս հեղի-

նակներն ընտիր կտորներ: Հայտագրին հայկական մասը աննախընթաց խանդավառությամբ ստեղծած է զգլխիչ հմայքին տակ Լիսիցյանի երգած «Կարմիր վարդ»-ին և «Մեծեռնակ»-ին, իսկ վերջին մասը եղած է կատարյալ անակնկալ մը և որոտընդոտ ծափեր խլած, երբ հունգարերեն լեզվով երգած է հունգար երաժշտագետ Գոտալի մեկ «արիա»-ն, չափազանց հաջող: Հունգարացիներեն շատեր ապշած են հայու մը այսպես իրենց լեզվով երգելը տեսնելով, իսկ տեղական թերթերը սյունակներ նվիրած են անոր: Անոցմե մեկը մինչև անգամ գրած է. — «Եթե չափազանցություն չէ, ղեռ այդ օբերային հին պատերը այսքան ոգևորություն չեն տեսած ոչ մեկ արվեստագետի հղած ժամանակ...»:

Պուտաբեշթի հայությունը ի պատիվ Լիսիցյանի սարքած է ճաշկերույթ մը, որուն ներկա գտնված է գրեթե ամբողջ գաղութը: Ի մեջ այլոց ներկա եղած են Սովետ Միության ղեսպանատան ավագ քարտուղար Սմիրնով և գրավման քոմիսիոնի անդամ Մամիկոն: Սեղանին նախագահած է Հայ Միության փոխ-նախագահ Պ. Ահարոն Մելիքյան:

(«Նվիրառ» 19 հոկտ. 1947 թ.)

ԳՈՒՐԳԵՆ ԱԼԵՄՇԱԶԻ ՍԻՄՖՈՆԻԿ ՆՎԱԳԱԶԱՆԳԵՍԸ ԹԱՌԻՆ ՀՈԼԻ ՄԵՋ

«Լրաբեր»-ը հաղորդում է, որ «Հազար հինգ հարյուր անձերն բաղկացած երաժշտասեր հայ հասարակություն մը, հոկտեմբեր 3-ի երեկոյին հավաքված էր Թառն Հոլի սրահին մեջ, ներկա ըլլալու համար հոկապ սիմֆոնիկ նվագահանդեսի մը,

որուն նմանը քիչ անգամ պատահած է ամերիկահայ իրականության մշակույթային կյանքի անցյալին մեջ»: Այս առթիվ արտատպում ենք «Լրաբեր»-ի 1947 թ. նոյեմբերի 8-ի համարում զետեղված Պերճ Ա. Խաչատուրյանի հոդվածից մի հատված:

Պլյուս, քեզ համար մեր հարձն առացին թե չէ հավ պլյուս մեջ Ավարայրին եղիշյա հոգյակն է փաղցեագրուցիկ, և Գվարդան ի վարդն տեսնե կարմրիկ:
ԱԼԻՇԱՆ

Սպենդիարյան, հայ համանվագային երաժշտության նախահայրը, առավել չափով Քորսաքովի, Իվանովի, Պորտինի ուղիով ընթացավ Արտասահմանի մեջ Սպենդիարյանը ամենախոր ուսումնասիրած և յուրա-

ցուցած երաժշտագետը՝ անտարակույս Ալեմշահն է:

1947 թ. հոկտեմբեր 3-ի գիշերը, լավ մարզված և կարող արվեստագետներն բաղկացած սիմֆոնի օրհեստաբան, Ալեմշահն

սլարոնից տակ տվավ անդուգական վայելք մի գեղարվեստասեր ունկնդիրներուն:

Ալեմշահի կարող ղեկավար և Սպենդիարյանի գործերուն լավագույն մեկնաբանիչն է: Հայտադրի բացումն ու փակումը կատարվեցավ Սպենդիարյանով: Օրբեսթրան նույնքան հաջող կերպով նվագեց Ալեմշահի սանդաղագործությունները:

Եթե իր գործերուն մեջ անպայման ազդեցություն հարկ ըլլար փնտռել, անմիջապես Սպենդիարյան պիտի գար մեր միտքը, իսկ եթե իր գործերուն մեջ Սպենդիարյան ցայտուն կերպով դուրս չգար, այդ արդյունքն է իր երաժշտական կուռ պաշարին:

Ալեմշահի ստեղծագործությունները օրիմիալ են: Անոնք նման նույն հոր զավակներուն՝ առանձինն իրարմե կտարբերին, բայց հասարակաց հատկանիշ մը՝ կարմիր գծի մը նման կանցնի բոլորին միջև. այդ Ալեմշահի անձնական դրոշմն է:

Ալեմշահ ոչ միայն քաջամուտ է հայ եկեղեցական և ֆոլքլորային երաժշտության, այլև մեր գրականության, ավանդության, դիցաբանության, դուցազնաբանության և սովորության:

Իր բազմակողմանի հմտության շնորհիվ կարողացած է հարազատորեն երանգավորել նաև իր ստեղծագործությունները:

Հեյֆար-ավանդություն սիմֆոնիք-բոնմը մեզ կփոխադրե ետ, ղեպի մեր մանկության շրջանը: Վառ երեակայությանը, կախված հեքյաթասաց մամիկի շրթներեն... հետաքրքրությունն շնչասպառ, հե ի հե կհետևինք դեմքերու և դեպքերու... կնույնանանք հետսներու հետ... չըսես թե՛ պատմությունը հիմա կհատնի... կընդհատվի, բայց կշարունակվի, ավելի գունագեղ, ավելի հեշտուր...

ՌՈՒԲԵՆ ՄԱՄՈՒԼՅԱՆ ԱՐԺԵՆԹԻՆԻ ՄԵՋ

Հուլիս 11-ին, այցելական նպատակով, Միացյալ Նահանգացի «Del Sud» շոգենավով Նյու-Յորքեն Պուենոս Այրես ժամանեց հռչակավոր բեմավար Ռուբեն Մամուլյան՝ ընկերակցությամբ իր տիկնոջ:

Առիթնն օգտվելով տեղվույս հայ Առաքելական Եկեղեցվու Հոգաբարձության նախաձեռնությամբ և Հարավային Ամերիկայի Կաթոլիկոսական Պատվիրակ Գերաշնորհ Տ. Գարեգին Արքեպիսկոպոս Խաչատուրյանի հովանավորությամբ հաշկերով մը սարքվեցավ ի պատիվ Ռուբեն Մամուլյանի, ամսույս 16-ի երեկոյին, քաղաքիս ամենափառավոր ճաշասրահներեն Les ambassadeurs-ի

Արևելյան գիշերներ.— Թիփիքը Արևելք հոն է իր բոլոր հակասություններով: Փարթավության քով սովածությունը... Շեյխի մը շրթերին ի տես տեղիքի մը անտարբեր երթը... հազարավոր մահկանացուներ դուրս կալանավոր գեղունիներ՝ որոնց աշխարհը կսկսի և կվերջանա վանդակորմերու ետև... ցավ և բերկրանք, քաղց ու պեծանք, բոլորը ի մի ձուլված են Արևելքի ջերմ բույրին տակ...:

Ավարայր.— Վարդանն ու իր անձներաց քաջերը Ալիշանի հայրենասիրական այնքան տաք շունչին տակ հոգի առին:

Ալիշան կազմով սկար, բայց հոգիով անվիհեր էր: Իր Արարատյան դաշտն ի վայր հայկազանց հաղթական գրոհով հայու և Հայաստանի այսօրվա փառահեղ իրակաճուրյունը երազեց:

Ահա այսպիսի պատմական ու մեր տոհմիկ նկարագրի ամենացայտուն մեկ գրվադին վրա հիմնված է Ալեմշահի Ավարայր սիմֆոնիք բոնմը:

Հայ համանվագային երաժշտության ամենափայլուն էջերեն մին կազմելու սահմանված այս ստեղծագործությունը կրոնական և նկարագրական երաժշտության մեկ նմուշն է:

Այնպիսի հույակապորեն կերտված «բասաժ»-ներ կան «Ավարայր»-ի մեջ, որ գործին միջազգային արժեք և ճանաչում կերպարավորեն:

Նորմա Գաղանձյան, խոստումնալից երիտասարդ արվեստագիտուհին, ունի վճիռ ու կուռ ձայն ու մաքուր առողանություն:

Ալեմշահեն՝ Իդհեր, Նազեր, Իմ սերը և Սերը անձանք է կրգերը երգեց ինքնավրտահ, կշռված ձայնով և լավ հասկացողությամբ:

մեջ: Ներկա էր հազարի մոտ հոծ բազմություն մը գաղութիս ընկերային բոլոր խավերին:

Ճաշը սկսավ «Հայր Մեր»-ով, զոր երգեց «Կոմիտաս» երգչախումբը, ղեկավարությամբ Պ. Լ. Վարդապետյանի:

Ճաշեն հետո Հայ Առաքելական Եկեղեցվու Հոգաբարձության պատվով նախագահ և գաղութիս ազգային բարերար Տիար Հրանտ Նիքոթյան, ըստ պատշաճի ներկայացնել հետո օրվա պատվո հյուրը, խոսքը տվավ օրվան ատենախոսներուն: Խոսեցան Հայ Առաքելական Եկեղեցվու Հոգաբարձության ատենապետ Տիար Իսահակ Պահլևճյան, տեղ-

վույս Ամերիկյան Աստուածաբանական Հե-
մաբանի փիլիսոփայության բրոֆեսոր տորտ-
Jrven Paul (Երվանդ Պողոսյան), անգլի-
րեն լեզվով, հասկնալի ըլլալու համար Տի-
կին Մամուլյանի, և Սրբազան Հայրը, որոնք
բոլորն ալ գովքը ընելով Ռուբեն Մամուլյա-
նի բեմական հանճարին, ըսին թե իր մեջ
խտացած կտեսնենք հայ հանճարին ստեղ-
ծագործ միտքը:

Սրբազան Հայրը իր խոսքերը վերջացուց
Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Տ. Տ. Գևորգ
Զ-ի անունով, Ռուբեն Մամուլյանի նվիրե-
լով անթառամներե կաղմված ծաղկեփունջ
մը, զոր իր հետը բերած էր հայրապետական
ընտրության համար Հայաստան ուղևորվե-
նեն վերադարձին. միանգամայն իր հայրա-
կան համոզվրը դրոշմեց Ռ. Մամուլյանի ճա-
կատին: Ի վերջո խանդավառ ծափերու մեջ
խոսք առաջ օրվա պատվո հյուրը՝ Ռուբեն
Մամուլյան, որ ըսալ թե բառերը անգործ են

արտահայտելու համար շնորհակալիքի զգա-
ցումներս ինձ ընծայված խանդավառ ցույցնե-
րուն և պատիվներուն համար, Հետո գովքը
հյուսեց հայ թատրոնին, վերաբարձելով
Թիֆլիսի իր հուշերը: Ան իր խոսքերը վեր-
ջացուց թելադրելով սիրել մեր հայրենիքը և
մեր եղբայրները, հանձնարարեց սիրել նաև
մեր երկրորդ հայրենիքը ու հարգալից ըլլալ
մեզ հյուրընկալող ժողովուրդներուն հան-
դեպ:

«Կոմիտաս» երգչախումբը, ղեկավարու-
թյամբ Պ. Լևոն Վարդապետյանին, երգեց եր-
կու երգեր— «Ալադյազ» և «Կողբա լալին»
մեծապես ավելցնելով երեկոյթին փայլը:

Ռ. Մամուլյան սույն երեկոյթին երեք
օր վերջ օդանավ առնելով մեկնեցավ Րիո
տե Ժանեյրո (Պրազիլ):

Թ. ՏԵՏԵՅԱՆ

(«Հայաստանի կոչնակ» 6 սեպտ., 1947 թ.)

ԿԻԼԻԿԻՈ ՄԵՐՈՒՆԱԶՄՐԴ ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ, ԻՆԶՊԵՍ ՆԱԵՎ Պ. Պ. ՊԱԳԱԼՅԱՆ, ԳԱԼԵՄՔՅԱՐՅԱՆ, ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ ԵՎ ՄԱՆՎԵԼՅԱՆ ՊԱՏՎՈ ԳՐՈՎ ՊԱՐԳԵՎԱՏՐՎԱԾ ՍՈՎԵՏ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԵՐԱԳՈՒՅՆ ՍՈՎԵՏԻ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒՅՑԱՆ ԿՈՂՄԵ

Հոկտեմբեր 23-ին, երեկոյան Պեյրուֆի
Սովետ Միության դեսպանատան մեջ տեղի
ունեցավ ընդունելություն մը, ուր ներկա էին
Կիլիկիո Վեհափառ Հայրապետը, Սովետ
դեսպանատան անձնակազմը, Խաղ Սրբա-
զան, Ներգաղթի կոմիտեի անդամներ և այլ
անձնավորություններ:

Սովետ դեսպան Պ. Դանիել Սուրդը, Սովե-
տական Հայաստանի Գերագույն Սովետի
Նախագահության անունով, Պատվո Գրքը
հանձնեց Մեծի Տանն Կիլիկիո Ն. Ս. Ո. Վե-

հափառ Հայրապետին, ինչպես նաև Ներ-
գաղթի Կեդրոնական Կոմիտեի նախագահ
Պ. Բազբաստ Պաղալյանին, Դամասկոսի Ներ-
գաղթի Կոմիտեի նախագահ Պ. Հրանդ Գրի-
գորյանին, Հայեալի Ներգաղթի Կոմիտեի նա-
խագահ Պ. Արշակ Գալեմքյարյանին և ան-
ցյալ տարվան Ներգաղթի Կեդրոնական Կո-
միտեի անդամներին Պ. Աղամ Մանվելյա-
նին: Պ. Դանիել Սուրդը և Վեհափառ Հայրա-
պետը արտասանած են ճառեր: Այս առթիվ
եղած է փառաշուք ընդունելություն մը:

(«Միփրատ» 26 հոկտ. 1947 թ.)

ԱՐՇԱԿ ՖԵԹՎԱՃՅԱՆ

«Ըրաքեր»-ը գրում է.—

Մեռավ Արշակ Ֆեթվաճյանը, մեկը հայ
նկարչության անվանի վարպետներեն:

Տաղանդավոր հայ ժողովուրդը միշտ ալ
ծնունդ տված է արվեստի շատ ականավոր
գործիչներու և այսուհետև ալ ծնունդ կուտա,
մանավանդ իր ազգային պանծալի վերա-
ծննդան այս դարուն, երբ Հայկական Սո-
վետական Հանրապետության երկրամասը
դարձած է ազգային մշակույթի մշտավառ
հոգը: Նկարիչ-գիտնական Արշակ Ֆեթվաճ-
յանը, սակայն, միշտ ալ պիտի գրավե իր
ուրույն տեղը հայ արվեստի պանթոնի մեջ:

Մեծ է Արշակ Ֆեթվաճյանի վաստակը: Ան
ոչ միայն մեզի տված է արվեստի գեղեցիկ
գործեր և հայկական ճարտարապետության

ու արվեստի մասին մեծածավալ ուսումնա-
սիրություններ՝ հայերեն, ռուսերեն, ֆրանսե-
րեն, անգլերեն լեզուներով, այլ մանավանդ
անոր կախարդական վրձինի տակ պաս-
տառներու վրա վերստեղծված են հայկական
ճարտարապետության այլևս անկրկնելի կու-
թողները, և դարերու խորքին կյանքի կոչ-
ված են հայոց պատմության դեմքերը՝ այն-
քան իրական ու պատկառաղդու:

Որպես նկարիչ-գիտնական, Ա. Ֆեթվաճ-
յանը իրեն համար կյանքի նպատակ ընտ-
րած էր— դարձնել հայկական արվեստը հա-
մաշխարհային սեփականություն: Նվ իր ալդ
նպատակի մեջ մեծ վարպետը դերազանցա-
պես հաջողած է, վերամշակելով և վերստին
ստեղծելով հայկական արվեստի լավագույն

նմուշները և իր ստեղծագործական ուրույն կնիքը դնելով անոնցմե համեմատական մեկի վրա:

Ֆեթվաճյանի մահվան կապակցությամբ ամենեին ավելի ողբերգական այն է, որ Մեծ վարպետը համարյա տարին մը ի վեր կապտորասովեր աշնան մեկնելու Հայաստան: Եվ ահա, հոկտեմբերին փոխանակ ջերմագին ու լիախիղճ ողջերթ մաղթելու Սովետական Հայաստան մեկնող սիրելի վարպետին, անոր բաղձալարչար մարմինը կհանձնենք կիզարանին, որպեսզի Միացյալ Նահանգներին առաջին հայրենադարձողները իրենց հետ հայրենի երկիր տանին հայ ժողովրդի արժանավոր որդւոյն աճյունը:

Ան չբավականանալով այն իրողությամբ, որ ինքն արդեն նախապես կտակով մը իր բոլոր ուսումնասիրություններն ու ստեղծագործությունները թողած էր Սովետական Հայաստանին, իր մահվանն ղեռ քիչ առաջ, անձամբ այդ ամենքը հանձնեց Հայկական Սովետական Հանրապետության կառավարության ներգաղթի լիազոր Աբրահամ Շահնազարյանին:

Ո՛վ չի հիշեր Արշակ Ֆեթվաճյանը Համաշխարհային Հայկական Քոնկրեսի բեմի վրա: Համազդային համադրամարին եկած էր 84-ամյա տաղանդավոր նկարիչ-դիտնականը, արհամարհելով զինք տանջող հիվանդությունը: Եկած էր ան հանուր հայ ժողովրդի ներկայացուցիչներուն հետ պահանջելու, որ Ուիլսոնի գիծը պետք է դառնա Հայկական Սովետական Հանրապետության սահմանը:

Ֆեթվաճյանը թերթերու ներկայացուցիչներու հետ էր Սովետական Միության Նյու-Յորքի հյուպատոսարանի մեջ, հրը ավազ հյուպատոս Լոմաքինը կարդաց Սովետական Հայաստանի կառավարության պատմական որոշումը՝ Միացյալ Նահանգներին ևս հայրենադարձ կազմակերպելու մասին:

Իր ռուսերեն ուղերձի մեջ, զոր այդ օր Արշակ Ֆեթվաճյանն արտասանեց, ան խոսքն ուղղելով ներկա եղող հայերուն, շեշտակի բռավ.—

«Մենք պետք է ոչ մեկ ջանք խնայենք Սովետական փրկարար իշխանությունը պահելու, պահպանելու և զարգացնելու համար Հայաստանի մեջ: Սրե, Աստուած մի արագեցնե, ռոպե մը Սովետական իշխանությունը ան-

հետևա Հայաստանեն, այդ կրլա հայ ժողովրդի վախճանը: Ապրիլ Հայաստանը, բոլ աեկցի-ն անոր բոլոր բշխմիները»:

Իր հավետ անկորնչելի նկարներու և երկերու կարգին, այս ալ Ա. Ֆեթվաճյանի մեզի թողած կտակն է: Այդ վերջին կտակն իր մեջ

Արշակ Ֆեթվաճյան

կիստացնե ազգային իղձը հայ ժողովրդին, որու հոգվույն թարգմանը հանդիսացած է միշտ Արշակ Ֆեթվաճյանն իր վրձինով:

Հայ ժողովուրդը աչքի լույսի պես պիտի պահեն, պահպանեն և զորայն Ազգային Ազատ Հայկական Սովետական Հանրապետությունը, տարածելով անոր փառքը պատմական Հայաստանի ամբողջ երկրամասի վրա: Եվ հավերժական Սովետական Մայր Հայաստանի փառքին հետ պիտի պանծա նաև Արշակ Ֆեթվաճյանի հիշատակը:

ԿԵՆՍԱՍԻՐԱԿԱՆ ԳԾԵՐ

Արշակ Ֆեթվաճյան ծնած է Տրապիզոնի մեջ, 1866 թվականին: Տեղւոյն Ազգային վարժարանին մեջ իր նախակրթությունը ստանալի վերջ, 16 տարեկանին կմտնե Կ.

Պոլսո կայսերական Գեղարվեստից վարժարանը և 1887-ին կընդունի իր վկայականը, իբրև անդրառնիկ ընթացավարտը նույն հաստատության, արժանանալով նույն տոնին

«Հռոմա մրցանակ»-ին: 1887 օգոստոս ամսուն կանցնի Հռոմ և կմտնե Սաե Լեւիա Գեղարվեստից Ակադեմիան, աշակերտելով ի մեջ ալլոց իր ժամանակին ամենեն մեծ վարպետներեն իրոք: Սեզար Մակկարիի:

Իրեն նկարիչ ասպարեզ կուգա երկու նկարներով, զորս կցուցադրեն Պալացցոտ՝ Աւտե Մոլեբոնոյի մէջ և իր վրա կհրավիրեն մասնավորաբար հարուստ գեղարվեստասերներու ուշադրութիւնը:

1891-ին կերթա Վիեննա, ուր շորս տարի կգործե իբրեւ ազատ արվեստագետ և կնկարե բարձրաստիճան անհամարութեանց դիմանկարները: Հո՛ս է, որ կնկարե և կցուցադրե իր «Թրեակաւ սուրհանդակը Անաթոլիո մեջ» նկարը, որ իրեն համար կշահի մեծ ժողովրդականութիւն:

Ապա կմեկնի Պետրոկրատ (այժմ Լենինկրատ), ուր անմիջապէս անդամ կընտրվի նկարիչներու կայսերական ընկերութեան: Ութ տարիներու ընթացքին, զոր անցուց ռուսական մայրաքաղաքին մեջ, զանազան առիթներով կմասնակցի կայսերական Ակադեմիայի և ալլ ցուցահանդեսներու: Հո՛ս է, որ Ֆեթլաճյանի նկարչական արժանիքն ու համբավը կհաստատվի ու կտարածվի: Հետզհետե հմայվելով հիշատակաւնական նկարչութեան պատկառազորու և մեծամայելու գեղեցկութենեն, կդադրի մանր նկարներով զբաղել և կդառնա ռմեանկարիչ:

Ֆեթլաճյանի հայագիտական ու հնագիտական աշխատութեան շրջանը կսկսի 1900-ին, Թիֆլիզի մեջ իր առաջին ցուցադրութենէն: Անկե ասդին ամեն տարի կըրթի Ռուսական Հայաստանը, մեկ ծայրեն մյուսը, գլուղ ու քաղաք, լեռ ու ձոր, առանց հողնելու, առանց տրտնջալու, բոլորովին միմալ, ապավինելով միայն իր ուժերուն և աղբյուրներուն, ուսումնասիրելու, նկարելու և գծադրելու համար, անհուն համբերութեամբ, բծախնդիր ճշգրտութեամբ, ավեր կամ կիսավեր պատմական հիշատակարաններ, ինչպէս եկեղեցիներ, հանրային շէնքեր, բերդեր կամ պարիսպներ, և ալլն, ու նաև ողբաբերական տիպեր: Ու այսպէս տարվե տարի Ֆեթլաճյան ի լույս կբերե ստեղծագործ և ինքնատիպ հանճարի մը մոռացված և թաղված փառքերը:

Ոչ միայն իր նկարներովը քաղաքակիրթ աշխարհին ուշադրութեան կներկայացնե հայկական գեղարվեստին, մասնավորաբար ճարտարապետութեան, արժանիքը, հապա նաև կսկսի նույն ոճը և ներշնչումը արդիամբ ապրեցնել կարգ մը եկեղեցիներու մեջ,

որոնց մասնակի կամ ամբողջական շինութեան գործը իրեն կհանձնվի: Հին գեղեցկութիւններ այսպէս կփորձե ու կհաջողի վերարտադրել, օրինակի համար Կուսանաց Անապատի Սբ. Ստեփաննոս եկեղեցին և Բարաշինոյնը և Արմավիրի Սբ. Գևորգ եկեղեցին շինութեան մեջ: Ասոնք և ասոնց հետ, Ղարսի նորակառուց Սբ. Գրիգոր Լուսավորիչ եկեղեցւոյ բնմը, խաչալը, դռները, ինչպէս նաև կարգ մը դամբարանական գործեր բոլոր տեսնողներուն հիացումի տոարկա եղած են ու կշարունակեն ըլլալ մինչև այսօր:

Ֆեթլաճյան հայկական ճարտարապետութեան մեծագոյն հայտնագործիչը և վերածանոցը պետք է նկատել:

1919 Փարիզ կանցնի Հանրապետութեան նամակադրոշմները պատրաստելու պաշտոնով: Հոն, Ֆրանսացի դիտականներու հրավերով, իր հնագիտական և ազգագրական նկարները կցուցադրե Լուվր աշգային թանգարանին Առ Դեկտեմբրի բաժնին մեջ: Նմանօրինակ ցուցադրութիւններ կուտա Լոնտոն, Վիկտորիա Էմա Ալբերտ Մյուզեումին և անգլիացի հարտարապետներու Արքայական Ինստիտուտին մեջ: Թե՛ Փարիզ և թե՛ Լոնտոն, գիտական շրջանակներու մեջ իսկ Ֆեթլաճյանի ցուցակադրութիւնները հայտնութիւն մը կըլլան հայկական ճարտարապետութեան ինքնատիպութեանը և գեղեցկութեանը համար:

1922, օգոստոս ամսուն, Ֆեթլաճյան Ամերիկա-Կալիֆ: Նույն տարվո հոկտեմբերին երկու շաբաթ իր թանկագին հավաքածուն ցուցադրութեան դրվեցավ Քոլումպիա համալսարանի Ավերի Արխիթեքչըրել Լայպրերի ընդարձակ սրահին մեջ: Ցուցադրութիւն մըն ալ տվավ Շիքակոյի համալսարանին մեջ այդ հաստատութեան Ռենեսանս Սոսայթիի հրավերովը և հովանավորութեամբը: Քալեճ Արթ Սոսայթի և Ամերիքը Արխեոլոգիք Ինստիտուտի տարեկան համաժողովին առթիվ ևս Փրինսթըն Եւնիվըրսիթիի մեջ ցուցադրեց մասնավոր հրավերովը այդ կրկնակ կազմակերպութեանց: Ամերիկայի մեջ, ինչպէս նաև ալլուր, տրված սույն ցուցադրութիւնները արժանացան մասնավոր դրվատիքի և հիացման:

Եվրոպական և ամերիկյան բազմաթիւ մասնագիտական կարևոր պարբերականներ և թերթեր ներբողաններ հրատարակած են իր գործին, նաև հայկական ճարտարապետութեան, մասին և անոնցմե ոմանք արտադրած են իր գունավոր պատկերներն և գծագրութիւններն մի քանին:

Ֆեթիվաճյան անձնական նախաձեռնությամբ հրատարակած է իր պատկերներին փոքրագիր հավաքածու մը և անշատ քարտերու գեղեցիկ շարք մը: Հրատարակած է մեծագիր խիստ նրբարվեստ արտադրություն

մը իր շքեղ նկարներին մեկուն՝ «Մանուկ Հայաստանը»: Պետք է ավելցնել, որ նկարիչը կոմկասաճայ մամուլին մեջ ունեցած է բազմաթիվ հմտալից հոգվածներ հայկական գեղարվեստին զանազան փուլերուն մասին: (Վրաբեր, 16 հոկտ., 1947 թ.)

ԱՐՄԵՆԻԱ ԲԻՊՈՐՆ — „ՎԵՐԱԾՆՎԱԾ ՀԱՅԱՍՏԱՆ“

Ամերիկահայ Ազգային խորհրդի այս օգտակար և այժմեական գիրքը, որ երկու տարին ի վեր մեծ խնամքով կապտառաստեր վեր. Չարլզ Վրթանես Աղնակյանը, այժմ տպագրված է:

Գիրքը կրողկանա 216 էջերն, կպարունակե 80-ի մոտ պատկերներ՝ անցյալ և ներկա կյանքին առնված, ինչպես նաև Երևանի շատ մը փառավոր շենքերը և տեսարանները: Գիրքն ունի հայոց անմահ բարեկամ,

նախագահ Ուտորո Ուիլսոնի պատկերը, նամակը և Հայաստանի գծած քարտեզը: Գիրքը կպարունակե Հայկական դատի կարճ պատմականը, Սովետական Հայաստանի հրաշալի վերելքը 26 տարվա ընթացքին, և նաև երկար ցանկ մը կարևոր լեզուներով հայոց մասին գրված գրքերու:

Գիրքը տպված է հատկապես լավ թղթի վրա, կազմված հաստատուն լաթակազմով: (Վրաբեր, 29 հուլիս, 1947 թ.)

ՀԱՅ ՆՈՐ ԲԵՄԱԴՐԻՑ ՄԸ

Յրանալի մեջ պատրաստությունը տվարտված է «Է. Խալ տյու Սոլեյ» անուն նոր ֆիլմի մը, որուն բեմադրին է հայազգի Հանրի Վերենոյ, այլ անվամբ Աշոտ Մալախյան:

Յրանաճայ բեմադրիչին առաջին ֆիլմն է ասիկա, որուն գլխավոր դերը ստանձնած է մեծահամբավ կատակերգակ Ֆերեանտելը:

Բացի բեմադրիչին հայ ըլլալին, այս գործը մեզի համար շահեկան է անով, որ անոր

մեջ կերևին Մարտիրոս հայոց եկեղեցին, թև իր ներքինով և թև արտաքինով, պատարագի պահուն և թև վարդան Սարգիսյանի «Արմենիա» երգչախումբը, որ կերպե «Քրիստոս ի մեջ մեր հայտնեցավ»-ը:

Ասկե դատ, ֆիլմին մեջ նախուլիցի երգչի մը դերը ստանձնած է թինոր Էմմանուել Փափազյան և կարևոր բաժին մըն ալ բերած է փոքրիկն՝ Անիթա Սարգիսյան:

(«Միուրիւն» 20 սեպտեմբեր 1947 թ.)

ՏԻՐԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԸ „ԵՐԿԻՐ ՀԱՅՐԵՆԻ“ ՇԱՐԺԱՊԱՏԿԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

«ԵՐԿԻՐ ՀԱՅՐԵՆԻ» շարժապատկերը ամեն հայու սրտին կխոսի: Հայության պատմությունն ու ճակատագիրը պահի մը մեջ կխտացնեն այս երիզը: Հայաստան, հայության վառող ճրագարանը, անգամ մըն ալ կլուսափայլե հայուն հույսը և հավատքը, իրականության հարազատ պատկեր եղող այս երի-

զով: Հայրենադարձի կարևորությունը կշեշտվի մեր մտքին մեջ, երբ տեսնենք «ԵՐԿԻՐ ՀԱՅՐԵՆԻ»-ին: Տարագիր հայը անգամ մըն ևս կլսե հիմ երգը «Իմ հայրենիք զիս կկանչե...»:

(Վրաբեր, 22 օգոստոս, 1947)

